Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 2023; (34): 347-370
https://doi.org/10.18220/kid.1292224

NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE GİRESUN'DA İÇ GÖÇ (1835-1845)*

*Ahmet YADİ***

ÖZ

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı II. Mahmud zamanında yapılmıştır. Sadece erkeklerin sayıldığı bu sayımda kişilerin eşkâlleri ve yaşları belirtilmiştir. Bunun dışında bazı kişilerin nereye gittikleri veya nereden geldiklerine dair bilgiler de bulunmaktadır. Giresun'a ait ilk nüfus defterleri 1835-1845 yıllarına aittir. Giresun nüfus defterleri incelenerek ortaya çıkarılan iç göç hareketliliği bu çalışmanın temelini oluşturmuştur. Bu doğrultuda sayısal verilerle birlikte Giresun'a ait nüfus defterlerindeki gelen ve gidenlerden bahsedilmeye çalışılmıştır. Giresun ve ona bağlı idari birimlerden gelen nüfusa karşı giden nüfus büyük oranda fazla olmuştur. Gidilen yerler çoğunlukla Giresun'a civar olan yerler olmakla birlikte Osmanlı coğrafyasındaki uzak memleketlere göç edenler dahi olmuştur. İncelenen dönem itibariyle Giresun göç veren bir bölge konumundadır.

Anahtar Sözcükler: Giresun, Göç, Nüfus, Osmanlı Devleti.

INTERNAL MIGRATION IN GIRESUN ACCORDING TO THE POPULATION REGISTERS (1835-1845)

ABSTRACT

The first census in the Ottoman Empire was made during the reign of Mahmud II. Only male citizens were counted in this census, determining their physical characteristics and age. Apart from this, there is also information about people's origins and homeland. The first population registers of Giresun belong to the years 1835-1845. Internal migration mobility, revealed in the Giresun population registers, formed the basis of this study. Concerning statistical data, this study discussed the mobility of the people in the Giresun population registers. The study showed that a higher population of Giresun left the region than the incoming one. Although the migration destinations were mostly around Giresun, there were even distant countries in the Ottoman geography. The study concludes that Giresun was a region that gave immigration.

Keywords: Giresun, Migration, Population, Ottoman Empire.

---

* *Gönderim Tarihi: 4.10.2022. Kabul Tarihi: 20.11.2022.*

** *Dr. Öğr. Üyesi,* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Çarşamba İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, SAMSUN. ahmetyadi87@gmail.com, *ORCID: 0000-0002-0405-3535.*

Giriş

Bir liman şehri olan Giresun'un, Fatih'in 1461'de Trabzon'u fethinden sonra geri dönüşte barış yoluyla Osmanlı topraklarına katıldığı bilinmektedir. Bu fetihten sonra Trabzon sancağına bağlanan Giresun, tahrir defterlerinde "*Zeâmet-i Kürtün*" kayıtları arasında yer almaktadır.[1] Nitekim Giresun, Osmanlı idaresine girdiğinde bir kaza merkezi olmuştu. 1486'da burası Trabzon sancağına bağlı *Zeâmet-i Kürtün* adlı idarî bölgenin merkezi durumundaydı. 1515'te Kürtün kazasına bağlı Çepni vilâyeti tabirine rastlanmaktaysa da bu tabir XVI. yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. Daha sonra yerini giderek Giresun kazası adı almaya başlamıştır. Tanzimat dönemine kadar bu idari durumu devam ettirmiştir. Netice itibariyle Cumhuriyet döneminde de vilayet statüsünü kazanmıştır.[2]

Giresun'un nüfusuna gelince; 1486'da Giresun'da 528 hane, 22 bîve, 84 mücerred ve Giresun kalesinde görev yapan 32 nefer mustahfız bulunuyordu. Yaklaşık olarak bunlar 3.000 kişilik bir nüfusa tekabül ediyordu ki, bu nüfusun %78'i Müslüman %22'si de Hristiyan'dı.[3] 1515'e doğru şehrin nüfusunda bir artış oldu. Bu sırada şehirde 26 hane, 5 mücerred ve 2 mütekaidden oluşan Müslüman halk yaşıyordu. Bunlar civar bölgelerden gelip şehre yerleşmişlerdi. Aralarında Çepni, Trabzonlu ve Bayramlı kökenli şahıslar da bulunmaktaydı.[4] XVIII. yüzyılın ortalarında Çepni eşkıyasının Gümüşhane ve Kürtün yörelerinde yoğun baskılarının neticesinde içlerinde madencilerin de bulunduğu aileler Giresun ve civar bölgelere göç etmiş olduğu bilinmektedir.[5] Yine bölgedeki nüfusun XVIII. yüzyılda nüfusun dağılmasında, idarecilerin ve ayanların kanuna aykırı hareketleri, uzun savaşların getirdiği ekonomik sıkıntılar ve bulaşıcı hastalıklar etkili olmuştur.[6] XIX. yüzyılın başlarında ise gerek Tuzcuoğulları isyanı ve gerekse 1827-28 Rus Savaşı'nın etkisiyle bölgeye göçler yaşanmıştır.[7]

Bu çalışmada II. Mahmud döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından yapılan nüfus sayımları neticesinde oluşturulan defterlerden yola çıkarak bugünkü Giresun vilayetinin sınırları dahilinde gerçekleşen gurbetçi ve ev göçleri tespit edilip değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın kaynağını

---

1 M. Hanefi Bostan, "XV-XIX. Yüzyıllarda Giresun Kazasının İdârî Taksimatı ve Nüfusu", *Giresun Tarihi Sempozyumu Bildirileri (24-25 Mayıs 1996)*, İstanbul 1997, s. 119.

2 Feridun Emecen, "Giresun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C: XIV, İstanbul 1996, s. 83.

3 Bostan, *a.g.m.*, s. 126.

4 Emecen, *a.g.m.*, s. 80.

5 M. Hanefi Bostan, *Arşiv Belgelerine Göre Karadeniz'de Nüfus Hareketleri ve Nüfusun Etnik Yapısı*, Nöbetçi Yayınevi, İstanbul 2012, s. 425-426; Abdullah Bay, *Trabzon Eyaletinde Mütegallibe Hareketleri ve Ayanlık*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007, s. 40.

6 Bostan, *a.g.e.*, s. 425.

7 Feridun Emecen, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi Bulancak-Piraziz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, s. 47-48.

oluşturan nüfus defterleri Alucra ve Çamoluk'a ait olanlar hariç Latin alfabesine aktarılarak yayınlanmıştır. Ancak Tirebolu, Doğankent, Espiye, Yağlıdere ve Güce'ye ait defterlerde gelen giden nüfus bilgisi kaydedilmediğinden dolayı kapsam dışında tutulmuştur.[8] Yine Piraziz de daha önce yapılan bir çalışmada Bulancak ile birlikte değerlendirildiği için bu çalışmada da ikisi beraber değerlendirilmiştir. Aynı şekilde Giresun ile Dereli de birlikte ele alınmıştır. Bu defterlerde giden nüfus için *reft/nukilet/nakl-an* ve gelen nüfus için de *amed/nakl-be* tabirleri kullanılmıştır. Bazen de nüfusun sayımı esnasında kişi başka bir yerde bulunuyor ise bulunduğu yer isminin üst kısmına not olarak düşülmüştür. Çalışmanın temel kaynağını nüfus defterleri ve konu ile ilgili arşiv vesikaları oluşturmaktadır. Bunlara ilaveten konu, tetkik eserlerle de desteklenmeye çalışılmıştır. Yine her kaza veya nahiye kendi içinde değerlendirilerek, tablolarla daha anlaşılır hale getirilmiştir. Giresun ve ona bağlı olan ilçeler, alfabetik sıraya göre değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı nüfus defterlerinden hareketle Giresun ve ilçelerinde meydana gelen nüfus hareketlerini ortaya koymaktır.

Alucra Nahiyesinde Gelen-Giden Nüfus

Alucra'nın adının kesin olarak nereden geldiği bilinmemekle beraber bazı araştırmalarda yörede çokça bulunan Aluç ağacından geldiği ifade edilmiştir. Alucra, Otlukbeli Savaşı'nda Akkoyunlu Uzun Hasan'ın Fatih Sultan Mehmed'e yenilmesiyle Osmanlı idaresine girmiştir. XVI. yüzyılda Karahisar-ı Şarkî (Şebinkarahisar) sancağına bağlı bir nahiye olan Alucra'nın,[9] nüfus kayıtlarının tutulduğu dönemde de aynı statüyü koruduğu görülmektedir. Alucra *Nüfus Defteri* hicrî 1251/miladî 1835 tarihli olup, 35 tane köyün nüfusunu kapsamaktadır. Defterin kaydı Üsküdarî Emin Efendi tarafından tutulmuştur.[10]

Giden nüfusa baktığımızda Alucra'ya bağlı 35 köyün 30'undan göç eden olmuşken sadece 5 tanesinden giden olmamıştır. Göç vermeyen bu köyler Parak, Dellü, Hapu, Arevre ve Arduç'tur. Nüfus defterine göre Alucra nahiyesinden çeşitli nedenlerle 165 kişi göç etmiştir. En fazla göç veren köy 16 kişiyle Gicora'dır. En az göçü ise 1'er kişiyle Kuzkaya, Davaha, Zun, Yanus ve İlimsu köyleri vermiştir. Göç edilen yerlerin başında İstanbul gelmektedir. Alucra'dan 87 kişi İstanbul'a gitmiştir. Bunların dışında 3 kişi Çarşamba'ya, 2 kişi Merzifon'a, 1 kişi Tokat'a ve 1 kişi de Şiran'a gitmiştir. 3 kişinin ise nereye

---

8 Tirebolu, Espiye, Güce ve Yağlıdere nüfusu için bkz. Ayhan Yüksel, *Tirebolu Kazası Nüfus Defteri (Tirebolu, Espiye, Yağlıdere, Güce Nüfus Kayıtları 1835-1847)*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2013. Doğankent (Harşıt) nüfusu için bkz. Ayhan Yüksel-Sezai Balcı, *Harşıt Nahiyesi Nüfus Defteri*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2014.

9 Ayhan Yüksel, *Giresun Tarihi Yazıları*, Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2007, s. 277-279.

10 *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA),* Nüfus Defterleri (NFS.d), Nr: 1053.

gittiği belli olmayıp bunlara *diyar-ı ahar*da olduğu notu düşülmüştür. Yine askerlik görevini yerine getirmek üzere Alucra'dan ayrılanlar bulunmaktaydı. Askerde bulunanların sayısı 68'tir. Bunların 56'sı bahriye, 10'u nizamiye ve 2'si mansure askeriydi. Ayrıca defterde 1 kişinin de Tersane-i Amire'de olduğu anlaşılmaktadır.[11]

Alucra'ya olan göçün, giden nüfustan çok daha az olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre Alucra'ya bağlı köylere toplam 10 kişi gelmiştir. Bu 10 kişinin; 4'ü Suşehri'nden Zun köyüne, 1'i Akşehirabad'dan Haculu köyüne, 1'i Şebinkarahisar'ın Kızılca mahallesinden Çakmanus köyüne, 1 kişi Feygas? köyünden Kemallu köyüne ve nereden geldiği belli olmayan 3 kişi de Gicora köyüne yerleşmişlerdir. Bunların hangi sebepten dolayı Alucra'ya geldiği bilgisi olmamakla beraber muhtemelen çalışmak için ya da misafir olarak geldiği tahmin edilmektedir. Nüfus defterine göre Alucra'da toplam 2.688 kişi bulunmaktadır.[12]

Tablo 1: Alucra'nın Gelen-Giden Nüfus Tablosu[13]

Köy	Gelen Nüfus	Giden Nüfus	Toplam Nüfus
Allu Köyü	8	-	35
Arduç Köyü	-	-	11
Arevre Köyü	-	-	28
Armudi Köyü	3	-	50
Civşiran Köyü	5	-	110
Çakmanus Köyü	8	1	106
Davaha Köyü	1	-	50
Dellü Köyü	-	-	15
Dereler Köyü	3	-	51
Eşküne Köyü	6	-	93
Fasya Köyü	13	-	51
Feygas Köyü	6	-	69
Gicora Köyü	16	3	222
Görene Köyü	2	-	25
Haculu Köyü	7	1	59
Hapu Köyü	-	-	17
Havarna Köyü	2	-	41
Hordum Köyü	3	-	13
İlimsu Köyü	1	-	65
Kal'a Köyü	4	-	95
Karabörk Köyü	9	-	103
Karatudar Köyü	10	-	107

11 *BOA*, NFS.d, Defter No: 1053.
12 *BOA*, NFS.d, Defter No: 1053.
13 *BOA*, NFS.d, Defter No: 1053.

Kemallu Köyü	4	1	74
Keşimbür Köyü	6	-	100
Koman Köyü	4	-	177
Kuzkaya Köyü	1	-	24
Mezmek Köyü	5	-	43
Mismilon Köyü	2	-	37
Parak Köyü	-	-	50
Pirilü Köyü	11	-	50
Taştemur Köyü	2	-	10
Yanus Köyü	1	-	38
Zıhari Köyü	8	-	307
Zil Köyü	13	-	237
Zun Köyü	1	4	125
TOPLAM	**165**	**10**	**2.684**

Bulancak ve Piraziz Nahiyelerindeki Gelen-Giden Nüfus

Günümüzde bir sahil kasabası olan Bulancak, nüfus sayımının yapıldığı yıllarda Ordu'ya bağlıydı. Ordu da Şebinkarahisar sancağına bağlı bir kaza durumundaydı. Bulancak'ın o dönemdeki ismi Akköy'dü. O zamanlarda Pazarsuyu ayrı bir idari birim olmasına rağmen bugün Bulancak sınırları içerisindedir. Ordu ile Bulancak arasında yer alan Piraziz de o esnada nahiye statüsündeydi.[14]

II. Mahmud zamanında yapılan nüfus sayımından çok önceleri Bulancak ve Piraziz'e değişik yerlerden özellikle doğudan göç edenlerin olduğu bilinmektedir. Bunlar sonradan bu bölgelere yerleştikleri için nüfus defterlerinde *göçebe taifesi* ibaresiyle kaydolunmuşlardır. Bu göçebe ifadesi göçer anlamında değil, birkaç nesil önce gelip buraya yerleşen aileler için kullanılmıştır. Tanzimat devrine ait bir belgede, Ordu'da Müslim ve gayrimüslim halkın çoğunun başka sancak ve kazalardan çeşitli sebeplerle göç edip bu bölgelere yerleştikleri ifade edilmektedir. Yerleştikleri bu yerlerde başkalarının arazilerini muhafaza edip, ziraatla meşgul olmuşlardır. Daha sonraki dönemlerde bunlar yerleşik halk statüsü alarak, tedarik etmiş oldukları arazi ve mülklerinin gelirleriyle geçinir hale gelmişlerdir. Bir başka bilgiye göre de Ordu kazasının genelinde 9.302 göçebe nüfus bulunmaktaydı.[15]

Sonradan gelip yerleşen bu topluluk, Gümüşhane ve Kürtün yöresinden göç etmişlerdi. Önemli bir gelir kaynağı olan Gümüşhane madenlerine yerel güçlerin baskıları artması neticesinde bu madenci halk, bulundukları yerleri terk etmeye mecbur bırakılmıştı. Bu göçler sonucu Bulancak ve Piraziz bölgesine yoğun nüfus gelmiştir.[16]

---

[14] İlhan Ekinci, *Tanzimat Devri Ordu Kazası*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2016, s. 192-193.

[15] *BOA*, NFS.d, Defter No: 1036; Ekinci, *a.g.e.*, s. 41-42.

[16] Emecen, *a.g.e.*, s. 41.

Hicrî 1251/miladî 1835-1836 tarihli olan nüfus defterlerinde 692 kişi çeşitli nedenlerle bulundukları yerlerden ayrılmışlardır. 692 kişinin 163'ü, Bulancak ve Piraziz dâhilinde ve civar bölgelerde olan köylere gitmişlerdir. Nereye ve ne amaçla gittiği belli olmayan kişi sayısı 62'dir. Bulancak ve Piraziz dışında başka bir yerdeki nahiye, kaza, sancak ve vilayet birimlerine gidenlerin sayısı ise 287'dir. Bu 287 kişinin, 83'ü Tirebolu'ya, 58'i Giresun'a, 39'u Keşap'a, 36'sı Ordu'ya, 25'i Bolaman'a, 24'ü Ebulhayr'a,[17] 12'si Ünye'ye, 7'si İstanbul'a, 2'si Mesudiye'ye ve 1'i de Perşembe'ye göç etmiştir. Yine bunların dışında vatanî görevlerini yapmak üzere askere gidenler de bulunmaktadır. Askere gidenlerin sayısı ise 180'dir. Askerlerin 140'ı bahriye, 28'i nizamiye ve 12'si mansure sınıflarına mensuptular. Göçebe taifesi olarak tabir edilenlerin bulunduğu yerler, bölgedeki diğer yerlere göre gelen-giden nüfus açısından daha hareketli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.[18]

Bulancak ve Piraziz'e gelenlere baktığımızda 316 kişinin gelip yerleştiğini görmekteyiz. Bu 316 nüfusun 202'si Bulancak ve Piraziz'e bağlı ve civar köylerden gelip yerleşenlerdir. Yerleşen 9 kişinin ise nereden gelip yerleştiği bilinmemektedir. 122 kişi de gerek yakın gerekse uzak idari birimlerden gelip bölgeye yerleşmiştir. 105 kişinin, 28'i Keşap'tan, 17'si Bolaman'dan, 15'i Tirebolu'dan, 14'ü Ebulhayr'dan, 13'ü Ordu'dan, 10'u Giresun'dan, 5'i Ünye'den, 1'er kişi de İstanbul, Harput ve Mesudiye'den gelmiştir. Bu gelenlerin birçoğu göçebelerin oldukları bölgelere yerleşmiştir. Muhtemelen bunlar çalışma maksatlı bu köylere gelmişlerdi. Netice itibariyle Bulancak ve Piraziz'de, göçebe taifesi olarak tabir olunan sonradan gelenlerin sayısı 2.288'di. Bu da neredeyse nüfusun yarısına denk geliyordu.[19]

Tablo 2: Bulancak ve Piraziz'in Gelen-Giden Nüfusu[20]

Nahiye/Mahalle/Köy[21]	Giden Sayısı	Gelen Sayısı	Toplam Nüfus
Adaköy Göçebesi Köyü	56	16	72
Adaköy Köyü	4	13	83
Ahmedlü Göçebesi Köyü	10	11	117
Ahmedlü Köyü	1	9	24
Ahurlu Göçebesi Köyü	2	-	14
Ahurlu Köyü	1	-	11

[17] Ordu'nun Gülyalı İlçesi.

[18] Erdal Hürol, *1831 Nüfus Sayımına Göre Pazarsuyu ve Akköy Kazaları Nüfusu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi SBE, Ordu 2017, s. 71-340.

[19] Hürol, *a.g.t.,* s. 71-340.

[20] Hürol, *a.g.t.,* s. 71-340; Feridun Emecen-Ayhan Yüksel, *Giresun Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Serander Yayınları, Trabzon 2015, s. 559-589.

[21] Sayca, Gedikli ve Çukur köylerinin isimlerinin doğru yazılışları Feridun Emecen ve Ayhan Yüksel tarafından hazırlanan *Giresun Kazası Nüfus Defteri* adlı eserden alınmıştır. Emecen-Yüksel, *a.g.e.,* s. 559-589.

Akköy Göçebesi Köyü	13	1	22
Akköy Köyü	8	-	86
Aktepe Göçebesi Köyü	8	-	39
Aktepe Köyü	4	2	91
Ali Bey Köyü	3	-	17
Ali Hoca Göçebesi Köyü	10	10	60
Ali Hoca Köyü	6	-	17
Balçıklı Köyü	7	-	98
Bayındır Köyü	1	-	15
Bedirlü Göçebesi Köyü	-	-	18
Bedirlü Köyü	4	-	45
Bostan Köyü	12	3	63
Bozat Göçebesi Köyü	12	2	112
Bozat Köyü	15	1	139
Boztekke Göçebesi Köyü	16	2	56
Boztekke Köyü	13	4	222
Bulancak (Şemsettin)	1	6	22
Bulancak Göçebesi	2	2	12
Cindi Köyü	2	6	46
Çakır Göçebesi Köyü	8	1	33
Çakır Köyü	3	-	30
Çarşik Köyü	-	-	9
Çıkdam Köyü	1	1	43
Çukur Göçebesi Köyü	7	-	9
ÇukurKöyü	1	-	63
Dikmen Göçebesi Köyü	33	1	71
Ekservendi Göçebesi Köyü	6	8	28
Ekservendi Köyü	1	-	31
Elmalı Köyü	1	6	49
Gedikli(Güdüklü) Göçebesi Köyü	4	-	17
Gedikli(Güdüklü) Köyü	5	-	75
İcillü Göçebesi Köyü	20	11	101
İcillü Köyü	2	1	62
İncüğez Göçebesi Köyü	5	8	38
İncüğez Köyü	1	1	14
İnece Göçebesi Köyü	4	-	20
İnece Köyü	-	-	57
Karaca Resul Göçebesi Köyü	1	3	4
Karaca Resul Köyü	-	-	28
Karakoç Göçebesi Köyü	6	4	73
Karakoç Köyü	5	3	82
Kızılev Köyü	-	-	25
Kızılot Göçebesi Köyü	34	15	94
Kızılot Köyü	3	-	34
Kovanlı Köyü	-	-	13
Kuz Göçebesi Köyü	2	2	7

Kuz Köyü	4	1	56
Kuzören Köyü	-	-	25
Küçüklü Göçebesi Köyü	36	5	158
Küçüklü Köyü	5	3	285
Mağdala Göçebesi Köyü	17	24	88
Mağdala Köyü	3	-	41
Meliklü Göçebesi Köyü	-	1	9
Meliklü Köyü	11	3	184
Mendehor	-	2	34
Mendehor Göçebesi Köyü	13	11	133
Oyrak Göçebesi Köyü	2	-	12
Oyrak Köyü	-	1	15
Pazarsuyu	2	7	28
Pazarsuyu Göçebesi	27	18	144
Piraziz	6	-	119
Piraziz Göçebesi	16	-	162
Sası Göçebesi Köyü	2	9	35
Sası Köyü	1	-	39
Sayca Göçebesi Köyü	18	5	29
Sayca Köyü	3	-	78
Sofulu Köyü	1	-	11
Süme Göçebesi Köyü	14	10	90
Süme Köyü	9	10	97
Sürmen Göçebesi Köyü	8	3	53
Sürmen Köyü	4	6	63
Şeyh Musalu Göçebesi Köyü	26	10	87
Şeyh Musalu Köyü	3	2	40
Şeyhlü Göçebesi Köyü	9	7	87
Şeyhlü Köyü	5	-	139
Taliblü -Samur Köyü	3	3	102
Taliblü-Samur Göçebesi Köyü	27	11	60
Uçarlu Göçebesi Köyü	45	9	116
Uçarlu Köyü	3	-	26
Yasdı (Yassı) köyü	-	-	29
Yoma Göçebesi Köyü	2	-	8
Yoma Köyü	3	1	28
TOPLAM	**692**	**316**	**5.022**

Mindaval (Çamoluk) Nahiyesindeki Gelen-Giden Nüfus

Çamoluk, Osmanlı arşiv vesikalarında ve kayıtlarında Mindaval ismiyle geçmektedir.[22] Nüfusun yazımı esnasında da Şebinkarahisar'a bağlı bir nahiye konumundaydı. Çamoluk'ta nüfus hareketleri açısından en dikkat çekici şey

[22] Nuri Akbayar, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001, s. 119.

İstanbul'a yoğun bir göçün olmasıdır. Çamoluk'tan 658 kişi değişik sebeplerle farklı yerlere gitmişlerdir. Bu 658 kişinin 536'sı İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'a en çok göçü 127 kişiyle Zağpa-i Zîr köyü vermiştir. Bu rakam, yaklaşık olarak köyün nüfusunun yarısına tekabül ediyordu. Bu yoğun göçün iş bulmak maksadıyla gerçekleşmiş olma olasılığı yüksektir.[23]

Muhtemelen nüfus defterinin kaydından kısa bir süre sonra İstanbul'a gidenlerden biri de Zağpa köyünden Hıdıroğlu Esad'dı.[24] İstanbul'da ikamet etmeye başlayan Hıdıroğlu Esad, orada bir evlilik yapmıştır. Gittikten birkaç sene sonra Çamoluk'ta bulunan diğer eşi vefat etmiştir. Annelerinin vefatı üzerine kızları Hanife ve Ayşe bakıma muhtaç kalmışlardır. Bu sırada Ayşe 7, Hanife ise 5 yaşındaydı. Bunun üzerine babaları olan Hıdıroğlu Esad ilgili mercilere bir dilekçe yazarak kızlarını yanına almak istemiştir. Bu konu hakkında devam eden bir belge olmadığından nasıl neticelendiği hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ancak ziraat ve vergi bakımından memleketçe engelleri olmadığı konusunda gerekli araştırmaların yapılması istenmiştir. Buradan vergi borcu bulunmaması ve çiftçilik işini sekteye uğratacak bir durumun olmaması halinde iznin çıkacağı anlaşılmaktadır.[25]

İstanbul haricinde başka yerlere de 45 kişi gitmiştir. Bu 45 kişinin 13'ünün[26] nereden geldiği bilenememektedir. Kalan 33 kişi, Çarşamba, Canik, Aziziye,[27] Bursa, Şam, Sivas, Gürün, İzmir, Erzurum, Kemah, Şiran ve Alucra gibi yerlere göç etmişlerdir. 77 kişi de vatanî görevlerini yapmak üzere askere gitmişlerdir. Askere giden 77 kişinin 35'i bahriye, 19'u nizamiye, 15'i mansure askeri olarak görev yapmalarına karşın 8 kişinin ne askeri olarak görev yaptığı bilinmemektedir.[28]

Çamoluk'a gelen nüfusa baktığımızda ise giden nüfus kadar dikkat çekici değildir. Gelenlerin sayısı sadece 30'dur. Geldikleri yerler çevre köylere ilaveten Tirebolu, Akşehirabad, Şiran, Suşehri ve İstanbul gibi yerlerdir. Netice itibariyle Çamoluk göç veren bir ilçe konumundadır. 2 tane Kürt köyü bulunmaktadır. Bunlar 15'er nüfuslu olan Semederesi ve Menik'tir. Bu köylerden ne giden ne de gelen olmuştur.[29]

---

23 *BOA*, NFS.d, Defter No: 1078.

24 Çamoluk (Mindaval) Nüfus Defteri'nin sekizinci sayfasında ve Zağpa-i zîr köyünde Hıdıroğullarından 13 yaşında Esad adında biri bulunmaktadır. Hicrî 1254 (1838) tarihinde İstanbul'a gittiği hakkında bilgi mevcuttur. Muhtemelen yukarıda bahsi geçen Esad olabilir. *BOA*, NFS.d, Defter No 1078.

25 *BOA*, Sadaret Divan Kalemi Evrakı (A.DVN.), No: 39/98, 20 Şevval 1264 (19 Eylül 1848).

26 13 kişi içindeki 3 kişinin nereden geldiği yazılı olsa da okunamamıştır.

27 Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesidir. Akbayar, *a.g.e.*, s. 14.

28 *BOA*, NFS.d, Defter No 1078.

29 *BOA*, NFS.d, Defter No 1078.

Tablo 3: Çamoluk'un Gelen-Giden Nüfusu[30]

Köy	Giden Sayısı	Gelen Sayısı	Toplam Nüfus
Akkilise Köyü	17	-	83
Arda Köyü	9	-	62
Avarak Köyü	23	1	73
Cengeriş Köyü	2	-	23
Dulundas Köyü	13	1	57
Eğnir Köyü	15	-	45
Eliğe Köyü	53	6	101
Fol Köyü	5	-	14
Gal Köyü	5	-	41
Hüseb Köyü	12	-	55
Kal'a Deresi Köyü	4	-	35
Koçak Köyü	10	1	39
Kurukol Köyü	23	3	81
Kutluca Köyü	12	-	60
Manuzara Köyü	4	1	25
Mudağa Köyü	19	3	-
Münik Köyü	-	-	15
Panik Köyü	13	1	49
Panlu Köyü	39	2	128
Pardı Köyü	2	2	27
Semederesi Köyü	-	-	15
Tarkat/Tarhan Köyü	24	-	49
Taştimur Köyü	7	-	30
Teşvik Köyü	22	-	70
Vartana Köyü	36	1	113
Yenice Köyü	32	5	147
Yeniköy Köyü	24	-	107
Zağpa-i Bâlâ Köyü	77	-	178
Zağpa-i Zîr Köyü	137	2	241
Zarabodi Köyü	8	1	25
Zodoma Köyü	11	-	64
TOPLAM	**658**	**30**	**2.052**

Giresun'da Kazasındaki Gelen Giden Nüfus (Merkez ve Kırık (Dereli) Nahiyesi)

Giresun Osmanlı'nın hâkimiyeti altına girdikten sonra bir liman şehri olarak gelişme göstermiştir. 1835-1845 yılları arasında Trabzon'a bağlı aynı isimle anılan kazanın merkeziydi.[31]

[30] *BOA*, NFS.d, Defter No: 1078.
[31] Yüksel, *Giresun Tarihi Yazıları*, Kitabevi Yayınları, s. 145.

1835 tarihli Giresun Nüfus Defteri'ndeki gelen-giden nüfusa baktığımızda 845 kişi Giresun'dan çeşitli nedenlerle ayrılmış ya da Giresun'un civarındaki farklı bir yere yerleşmiştir. En çok gidilen yer 129 kişiyle Tirebolu'dur. Tirebolu'dan başka Osmanlı'nın nahiye, kaza, sancak ve vilayet gibi değişik idari birimlerine göçlerin yaşandığını görmekteyiz. Bunlara bakarsak 34 kişi Ordu'ya, 33 kişi Keşap'a, 26 kişi Pazarsuyu'na, 15 kişi İstanbul'a, 13 kişi Şebinkarahisar'a, 12 kişi Gümüşhane'ye, 12 kişi Akköy'e, 7 kişi Maçka'ya, 6 kişi Eynesil'e, 5 kişi Tamzara'ya, 4 kişi Erzurum'a, 3 kişi Kürtün-i Bâlâ'ya, 2 kişi Ünye'ye ve 1'er kişi de Trabzon, Torul, Tokat, Teke ve Hamid, Kırım, Hicaz, Görele, Bolu ve Canik'e gitmiştir. Bunların haricinde vatanî görevlerini yapmak üzere Giresun ve Dereli'den ayrılanlar olmuştur. Askere gidenlerin sayısı ise 267'dir. Bu 267 kişinin 191'i mansure, 62'si bahriye, 13'ü redif ve 1'i de nizamiye askeri olarak görev yapmışlardır. Ayrıca defterde bazı kişilerin nereye gittiği hakkında bilgi bulunmamaktadır. 33 gayrimüslim vatandaşın da Tersane-i Amire'ye gittiğine dair bilgiler mevcuttur. Nereye gittikleri bilinmeyen kişilerin sayısı ise 41'di. Gidenlerin daha çok askerlik hizmetini yapmak için veya ekonomik sebeplerden dolayı bulundukları yerlerden ayrılmış olduklarını söylenebilir. 4 kişi de kaçıp gitmiştir. Bunlara *firaren* kaydı düşülmüştür. En çok göç veren yerler Hacı Siyam Mahallesi, Kayadibi, Seyyid ve Akyoma köyleridir.[32]

25 Mayıs 1838 tarihinde Hacı Siyam Mahallesi'nde yaşayan 55 yaşındaki Kürtahmedoğlu Hasan üç oğlu ve hizmetçisi ile İstanbul'a göç etmiştir. Oğullarından Hasan 34, Salih 4 ve Mehmed 3 yaşındaydı. Yine aynı kayıtlarda Homurlu köyünden 45 yaşındaki Göncüoğlu Ali'nin nüfus sayımı esnasında İstanbul'da olduğu ve daha sonra 1 Şubat 1844 tarihinde geri döndüğü bilgisine ulaşılmaktadır.[33] 1848 tarihli bir deftere göre Giresunlu olup da başka bir memlekette ticaret maksadıyla 2 kişi bulunuyordu.[34]

Giresun ve Dereli'ye gelip yerleşenlere baktığımızda gidenlerin sayısından daha az olduğunu görmekteyiz. Nüfus defterinin gelen kaydında 207 kişi yer almaktadır. Bunların hem Giresun civarından hem de farklı idari birimlerden gelip yerleştiklerine dair bilgiler mevcuttur. Ayrıca içlerinde daha önce yerlerinde bulunmayıp sonraki yoklamalarda ortaya çıkan ve *yeniden kayıt* altında tutulanlarda bulunmaktadır. Civar köyler dışında geldikleri yerler İstanbul, Çarşamba, Ebulhayr, Şebinkarahisar, Maçka, Ordu, Pazarsuyu, Tirebolu ve Ünye gibi bölgelerdir. Gelen nüfus içinde 58 kişinin de nereden geldiği konusunda bir bilgiye sahip değiliz. Sonuç olarak Giresun'un 1835 kayıtlarına göre göç veren bir kaza konumunda olduğunu görmekteyiz.[35]

---

32 Emecen -Yüksel, *a.g.e.,* s. 87-95.
33 *BOA,* Kamil Kepeci Defterler (KK.d), Defter No: 6412.
34 *BOA*, NFS.d, Defter No: 1164.
35 Emecen -Yüksel, *a.g.e.,* s. 87-95.

Aynı yıllarda tutulan Giresun Gayrimüslim Nüfus Defteri'nde ise bazı Rum isminin üst kısımlarına mukayese tabiri düşülmüştür. Defterin ilk sayfasında bu mukayese tabirinin Gümüşhane'den gelen Rumları belirtmek amacıyla kullanıldığı bilgisi yer almaktadır. Gümüşhaneli olan Rumlar 260 kişiden ibaretti ve şehrin Gonca mahallesine yerleşmişlerdi. Bu göçler neticesinde şehirdeki gayrimüslim nüfusun payı %24'ten %43'e yükselmiştir.[36] Yine aynı defterde Gümüşhane ve Kürtün bölgesinden gelen Rumların, Dereli (Kırık)'nin en eski Türk köylerinden olan İnayet ve Kayaalan'a yerleştikleri görülmektedir. Göç eden bu Rumlardan nüfus kaydında "*Gümüşhaneli olmağla mukayyed*" ve "*Kürtün-i Bâlâ kazasından*" ibareleriyle bahsedilmektedir.[37]

Giresun'a yerleşen Rumların, Gümüşhane'den göç etmesinde Gümüşhane ve Kürtün yöresindeki madenlere yönelik mahalli güç sahiplerinin baskıları etkili olmuştur. Madenlerin önemli bir gelir kaynağı olmasından dolayı madenci Müslim ve gayrimüslim halkın göçü Giresun'un da içinde bulunduğu coğrafyayı etkilemiştir.[38] Giresun'a yerleşenlerin sayısı 260 iken hemen civarındaki bir yerleşim yeri olan Ordu'nun Bucak mahallesine 326 ve Ordu-yı Bayramlu'nun Semak köyüne yerleşen Rumların sayısı ise 314'tür. Aynı şekilde 1826 yılında Niğde'nin Hamit kazasına bağlı Yukarı Ovacık, Karacaviran, Kavuklu ve Eminik köylerine Gümüşhane madencilerinden 185 kişinin yerleştiği kayıtlara yansımıştır.[39]

Giresun'a yerleşen Rumların gelir durumları hakkında da nüfus kayıtlarından bilgi sahibi olabilmekteyiz. Bunların 25'i a'lâ, 62'si evâsıt ve 11'i ednâ derecesinde vergi vermekteydiler. Zikredilen nüfus, bıçakçı, kazancı, tütüncü, çilingirci, ekmekçi, semerci, taşçı, sobacı, kayıkçı ve gemicilik gibi mesleklerle ilgilenmekteydiler. Gelenler içinde en çok sivrilenleri Konstantinidi, Pisanoğlu ve Arslanoğlu aileleriydi. Konstantinidi ailesine mensup Giresun Belediye Başkanı Kaptan Yorgi Paşa 19 yıl bu görevde bulunmuş ve uluslararası ticarette söz sahibi olmuştur. Pisanoğlu ailesi de ilk olarak Giresun'da daha sonra Dünya ticaretinde boy göstermişlerdir. Arslanoğlu ailesi ise Giresun'da servet ve itibar açısından önde gelen bir aileydi. Netice itibariyle Gümüşhaneli Rumların Giresun'a yerleşmeleri kentin idari, iktisadi ve sair alalarında kendini hissettirmiştir.[40]

---

[36] Sezai Balcı, *Giresun Rumları ve Gayrimüslim Bir Belediye Başkanı: Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa*, Libra Yayınları, İstanbul 2012, s. 18.

[37] Mehmet Fatsa, *Geçmişten Günümüze Dereli*, Dereli Kaymakamlığı, Giresun 2015, s. 136-138.

[38] Emecen, *a.g.e.*, s. 47.

[39] Balcı, *a.g.e.*, s. 27.

[40] Balcı, *a.g.e.*, s. 28-29.

Tablo 4: Giresun ve Dereli'nin Gelen-Giden Nüfusu[41]

Mahalle/Köy	Giden Sayısı	Gelen Sayısı	Toplam Nüfus[42]
Akköy	18	2	106
Akpınar Köyü	2	2	36
Aksu Köyü	5	2	81
Akyoma Köyü	38	1	241
Akyoma Köyü Rum Milleti	9	-	74
Alınyoma Köyü	15	11	195
Barça Köyü	85	9	218
Boztekke Köyü	42	22	267
Çalış Köyü	22	13	72
Çandır Köyü	24	-	262
Çiçekli Köyü	5	4	92
Çukurköy	7	-	70
Darı Köyü	11	2	142
Dereli Köyü	10	4	136
Dereli ve Yomrahisar Köyü Rum Milleti	6	1	132
Gedikli Köyü	7	-	91
Gonca Mahallesi Rum Milleti	18	11	593
Güdül Köyü Rum Milleti	3	-	144
Hacı Hüseyin Mahallesi	17	13	339
Hacı Hüseyin Mahallesi Ermeni Milleti	1	2	36
Hacı Siyam Mahallesi (Ermeni)	-	-	39
Hacı Siyam Mahallesi (Türk)	19	5	289
Hisargeriş Köyü	20	-	134
Homurlu Köyü	9	2	96
İnayet Köprü Rum Köyü	7	6	143
Kale İçi ve Kapı Mahallesi	12	13	315
Kapan Köyü	1	1	56
Karagöz Köyü	7	1	111
Kayaalan Rum Köyü	4	2	238
Kayadibi Köyü	53	8	145
Kırk Harman Köyü Rum Milleti	3	5	56
Kızıltaş Köyü	6	4	104
Köknarlı Köyü	30	4	358
Kumyalı Mahallesi Emeni Milleti	6	-	75
Kurtulmuş Köyü	14	1	220
Kuşluğan Köyü	9	2	68
Küçüklü Köyü	39	10	430
Kümbet Köyü	3	-	23

41 Emecen -Yüksel, *a.g.e.,* s. 26-95.

42 1835 tarihli nüfus miktarıdır. Emecen -Yüksel, *Giresun Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, s. 26-29.

Lapa Köyü	11	3	108
Melense Köyü	4	-	53
Melikli Köyü	12	2	189
Sarvan Köyü	37	2	207
Sayca Köyü	25	4	103
Seldeğirmeni Köyü	23	12	62
Semâil Köyü	7	-	122
Semâil Rum Köyü	-	-	15
Seyyid Köyü	50	1	212
Şıhlar Köyü	5	1	118
Tam Deresi ve Karınca Köyü	7	-	31
Uzgur Köyü	33	8	183
Uzundere Köyü	5	-	49
Ülper Köyü	27	11	186
Ülper Rum Köyü	-	-	18
Yağmurca Köyü	3	-	76
Yağmurca Köyü Rum Milleti	3	-	69
Yuva Köyü	1	-	70
TOPLAM	**845**	**207**	**7.833**

Görele Kazasındaki Gelen-Giden Nüfus

Görele Osmanlı hâkimiyetine 1461'de Trabzon'un fethi esnasında girmiştir. 1486'da Akçaabat nahiyesine bağlı bir kasaba idi. Osmanlı döneminde değişik olaylara sahne olan Görele, nüfus açısından da hareketli zamanlar yaşamıştır. 1732'de Görele'de yaşayan Çepniler yerlerini terk ederek Espiye madeni civarına yerleşmişlerdir. Ancak Çepniler, buradan kaldırılarak eski yerlerine iskân edilmişlerdir.[43] XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Tuzcuoğulları isyanı Görele'nin de içinde bulunduğu birçok yeri etkilemiştir. II. Mahmud bu isyanı kısa sürede kontrol altına aldırdı.[44] İşte bu olayların yaşandığı Görele, nüfus açısından dağılmış ve buradaki halk yakındaki köylerde oturmaya başlamıştır. Bir bölümü de daha sonra Elevi denilen yerde kurulan yeni Görele'ye yerleşmeye başlamıştır. 1830 yılına gelindiğinde Tirebolu voyvodası Kethüdazâde Emin Ağa'nın Görele derebeylerinin konaklarını yıkıp kendilerini Görele'den uzaklaştırdığı, onların baskısından kaçanları eski yerlerine dönmelerini sağlayarak Görele kasabasını yeninden kurduğu bilinmektedir.[45]

1835 tarihli Görele Nüfus Defteri'nde 503 kişi çeşitli sebeplerle bulundukları yerlerden ayrılıp başka mahallere gitmişlerdir. Gidilen yerler arasında köyler olduğu gibi nahiye, kaza, sancak ve vilayet konumundaki idari birimler

43 Yüksel, *Giresun Tarihi Yazıları*, s. 247-249.

44 Levent Küçük, "Tanzimat Döneminde Görele", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9-11 Ekim 2008 Bildiriler I*, Önder Matbaacılık, Ankara 2009, s. 562.

45 Yüksel, *Giresun Tarihi Yazıları*, s. 247-250.

de bulunmaktadır. Daha çok göç 79 kişiyle İstanbul'a yönelik gerçekleşmiştir. Bunlardan başka Görele'nin haricine çıkan nüfusun 15'i Giresun'a, 15'i Karahisar-ı Şarkî (Şebinkarahisar)'ye, 14'ü Ordu'ya, 14'ü Samsun'a, 12'si Keşap'a, 10'u Şiran'a, 9'u Trabzon'a, 9'u Tirebolu'ya, 6'sı Vakfıkebir'e, 3'ü Tonya'ya, 2'si Mısır'a, 2'si Canik'e, 2'si Fatsa'ya, 2'si Gümüşhane'ye ve 1'er kişi de Amasya, Erzincan, İzmit, Pazarsuyu ve Perşembe'ye gitmiştir. Yine 146 kişinin de vatanî görevlerini yapmak üzere askere gittikleri bilinmektedir. Bunların 139'u mansure ve 7'si nizamiye askeri olarak görev yapmıştır. Ayrıca bazı kişilerin gittikleri yerler bize gitme sebebi hakkında bilgi vermektedir. Bunlardan 4 kişinin Hac görevini yerine getirmeye gittiği kayıtlara yansımıştır. Ayrıca 34 kişi için bulundukları yerler ile ilgili *Bahr-i Sefid* (Akdeniz), *tayfalık* ve *sefine* gibi bilgiler eklenmiştir. Büyük olasılıkla bunlar denizcilik mesleği ile ilgileniyorlardı. Belki içlerinde bahriye askeri olarak görev yapanlar da olabilir. Giden kişiler içinde 72 şahısın nereye gittiği hakkında bir malumat yoktur. Netice itibariyle en çok göç veren köylerin nüfus olarak kalabalık olanlar olduğu görülmektedir.[46] 1848 tarihli nüfus defterine göre ticaret maksadıyla Görele dışında 5 kişi bulunuyordu.[47]

Görele'ye gelenlerin sayısı 567 gibi görünse de aslında 410 kişidir. Bu fazlalık kişilerin bazısı vatanî görevlerini tamamlayarak memleketine dönen bazısı da yeniden kayıt adı altında daha önce bulunmayıp, yoklamalarda ortaya çıkan ama aslında köyün yerlisi olan kişilerdir. Bunlara ilaveten 28 kişinin de nereden geldiği hakkında bilgi bulunmamaktadır. En çok gelinen yer coğrafi olarak yakın olan Tirebolu'dur ve buradan 72 kişi gelmişti. Bunların dışında en çok gelinen yerler arasında Ordu (53), Ünye (47), Pazarsuyu (28) Kürtin-i Bâlâ (27), Keşap (12) ve Giresun (10) bulunmaktadır. Ayrıca Canik, Erzurum, Gümüşhane, İstanbul, Karahisar-ı Şarkî, Kırım, Şiran, Trabzon, Tirebolu ve Tokat gibi Osmanlı'nın değişik coğrafyalarından gelip Görele'ye yerleşenlerin olduğu da aşikârdır. Netice itibariyle Görele, hareketli bir sosyal yapıya sahipti.[48] 1841 yılına ait bir kayıtta 45 yaşındaki sarı sakallı Delimehmedoğlu Ali nüfus kaydı sırasında İmatlı köyünde bulunsa da daha sonra Dayılı köyüne göç ettiği bilgisi bulunmaktadır. 25 yaşındaki Kabahasanoğlu Mehmed ise Giresun'da bulunduğundan daha sonra gelip İmatlı köyünde yeniden kaydolmuştur. Ali isminde bir şahısın da nizamiye askeriyken vefat ettiği haberi gelmiştir.[49]

---

46 Emecen-Ayhan, *a.g.e.*, s. 71-77.
47 *BOA*, NFS.d, Defter No: 1164.
48 Emecen-Yüksel, *a.g.e.*, s. 72-78.
49 *BOA*, KK.d, Defter No: 6462.

Tablo 5: Görele'nin Gelen-Giden Nüfusu[50]

Köyün Adı	Giden Sayısı	Gelen Sayısı	Toplam Nüfus[51]
Aralıkoz Köyü	53	11	267
Beşirli Köyü	44	70	171
Bozca Ali Köyü	11	13	158
Cimide Köyü	3	13	260
Çatak Köyü	19	4	75
Çavuşlu Köyü	19	8	85
Çürük Eynesil Köyü	19	20	103
Dayılı Köyü	29	34	164
Gülef Köyü	17	19	82
Heri ve Aralık Köyü	43	5	231
İmadlı Köyü	3	24	126
İshaklı Köyü	47	13	288
İsmailbeyli Köyü	17	10	193
Kaba Köyü	9	3	44
Kemerli Köyü	25	91	66
Kırıklı Köyü	22	41	222
Köseli Köyü	27	30	282
Kuşçulu Köyü	5	7	133
Mamenli Köyü	3	-	32
Menteş Ali Köyü	4	22	124
Ören Köyü	26	11	234
Sadegöre Köyü	19	86	227
Şah Ali Köyü	6	3	34
Tekgöz Köyü	16	6	158
Terzi Ali Köyü	17	23	122
TOPLAM	**503**	**567**	**3.881**

Keşap Nahiyesindeki Gelen-Giden Nüfus

Osmanlı belgelerinde Keşap ismine ilk olarak 1486 yılına ait Trabzon Vilayeti Tahrir Defteri'nde rastlanmaktadır. Burada Keşap, Düzyer adını taşıyan ve nüfusu kalabalık olan bir köyle ilişkilendirilmiştir.[52] XVIII. yüzyılda kaza

[50] Emecen-Yüksel, *a.g.e.,* s. 72-78.

[51] 1835 tarihli nüfus miktarıdır. Emecen-Yüksel, *a.g.e.,* s. 24.

[52] Ayhan Yüksel, *Doğu Karadeniz'de Bir Kıyı Kasabası Keşap*, Keşap Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 9.

statüsünde olan Keşap, bu durumu XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürdürmüştür. Daha sonra Giresun'a bağlı bir nahiye olarak kayıtlara yansımıştır.[53]

Keşap ve yöresindeki ahali çeşitli nedenlerle bulunduğu yeri terk ederek iskân için başka yerlere gitmişler. Bu da bazı karışıklıklara neden olmaktaydı. Bu konu hakkında 26 Mart 1800 tarihinde Keşap'ın da içinde olduğu civar bölge kadı ve nüvvablarına bir buyruldu gönderilmiştir. Bu buyrulduda bazı kişilerin emniyet için bazılarının da başka kazaya yönelmelerinden dolayı eski yerlerinden göç ettiklerinden bahsedilmiştir. Bunun üzerine göç edilen kazanın masraflarının arttığından bahsedilerek göç maksadıyla gelecek olanlara müsaade edilmemesi tembihlenmiştir. [54]

1835 tarihli Keşap Nüfus Defteri'ne göre 613 kişi değişik nedenlerle ya Keşap kazası dışına çıkmışlar ya da kaza civarındaki köylere yerleşmişlerdir. 56 kişi kaza dâhilinde bir göç gerçekleştirmiştir. En çok gidilen yer Tirebolu'ydu ve buraya 306 kişi gitmiştir. Geri kalan 32 kişi Ordu'ya, 20 kişi Giresun'a, 13 kişi Pazarsuyu'na, 8 kişi Harşit (Doğankent)'e ve 2 kişi de bilinmeyen bir yere gitmiştir. 166 kişi de askerlik görevini tamamlamak için Keşap'tan ayrılmıştır. Bunların 110'u bahriye ve 56'sı mansure askeri olarak vatani görevlerini yapmışlardır. Gayrimüslim defterinde ise 10 Rum'un Tersane-i Amire'ye gittiği bilgisi bulunmamaktadır.[55] Yine 1852 tarihli bir belgeye göre Kastamonu'nun Çatalzeytin ve Abana ilçelerine Keşap'tan göç etmiş *Keşablıoğlu* olarak bilenen ailelerin varlığı bilinmektedir.[56]

Keşap'a başka yerlerden gelenlere baktığımızda da Tirebolu ilk sırada yer almaktadır. 1835 tarihli defterde 99 kişinin geldiği kaydı bulunmaktadır. Bunların 29'u Tirebolu'dan gelmiştir. Geri kalanı Giresun, Of, Kürtün, Samsun, Pazarsuyu, Ordu ve civar köylerden göç etmişlerdir. 5 kişinin ise nereden geldiği hakkında bilgi bulunmaktadır.[57] Muhtemelen 1840 yıllarına ait Nüfus Tahrir Defteri'ne göre Keşap'ın köylerinde göçebe haneler mevcuttu. Bu göçebe tabiri ise sonradan gelip yerleşenler anlamında kullanılmıştır. Bu kayda göre Keşap'ın köylerinde toplam olarak 104 göçebe hane mevcuttu. En çok göçebe yani sonradan gelen hane barındıran köy 24 hane ile Dözköy'dü. Ayrıca Karabulduk'ta 13, Saraycık'ta 11, Vanazıt'ta 10, Halkalı'da 9, Valıd ve Kayabaşı'nda 7, Çakırlı ve Karaishak'ta 4, Taflancık, Uğurca, Hasankef ve Sürmenli'de 3, Tepeköy'de 2 ve Cingiren'de 1 göçebe hane bulunmaktaydı. Engüz köyünde ise göçebe hane bulunmadığı bilgisi mevcuttur.[58]

---

53 Ayhan Yüksel, *Keşap Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Lord Matbaacılık, İstanbul 2013, s. 3.
54 Yüksel, *Doğu Karadeniz'de Bir Kıyı Kasabası Keşap*, s. 105.
55 Yüksel, *Keşap Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, s. 36-279.
56 Yüksel, *Doğu Karadeniz'de Bir Kıyı Kasabası Keşap*, s. 123.
57 Yüksel, *Keşap Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, s. 36-279.
58 Yüksel, *Doğu Karadeniz'de Bir Kıyı Kasabası Keşap*, s. 162-188.

Tablo 6: Keşap'ın Gelen-Giden Nüfusu[59]

Köy	Giden Sayısı	Gelen Sayısı	Toplam Nüfusu
Barça Köyü	80	9	284
Cingiren Köyü	26	14	225
Civriz Köyü	8	1	129
Çakırdı Köyü	3	1	58
Çakırlı Köyü	11	-	109
Çalca Köyü	21	-	205
Düzköy Köyü	59	2	452
Emeksan Köyü	7	1	151
Engüz Köyü	20	-	229
Firuz Köyü	12	-	192
Frenk Köyü	8	4	144
Geğraz Köyü	7	14	180
Halkalu Köyü	23	6	227
Hasankef Köyü	6	6	97
Karabulduk Köyü	24	-	323
Kayabaşı Köyü	30	1	278
Küçük Ahmed Köyü	3	-	51
Paya Köyü	17	-	96
Saraycık Köyü	54	6	228
Sarvan Köyü	35	2	265
Sürmenli Köyü	9	1	101
Taflancık Köyü	1	9	102
Tekke Köyü	10	-	185
Tepeköy Köyü	8	8	113
Uğurca Köyü	27	-	263
Valıd Köyü	6	3	154
Vanazıt Köyü	12	1	130
Yenicehisar Köyü	52	2	203
Zefre Köyü	24	3	66
Gayrimüslimler			
Çal Köyü	5	2	337
Halkalı Köyü	-	-	2
Kuşkayası Köyü	5	3	165
Saraycık Köyü	-	-	16
Tekke Köyü	-	-	29
TOPLAM	**613**	**99**	**5.794**

[59] Yüksel, *Keşap Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, s. 36-279.

Şebinkarahisar Sancağındaki Gelen-Giden Nüfus

Şebinkarahisar o günkü ismiyle *Karahisar-ı Şarkî*, 1473'te Fatih Sultan Mehmet'in Otlukbeli Savaşı'nda Akkoyunlu Uzun Hasan'ı mağlup etmesinden sonra Osmanlı idaresine girmiştir. Fethin hemen ardından buraya bir cami yaptırılmıştır. İlerleyen yıllarda Şebinkarahisar 14 nahiyeden oluşan sancak merkezi haline geldi.[60]

1835 tarihli nüfus defterlerine göre Şebinkarahisar'daki 980 kişi bulundukları yerlerden çeşitli sebeplerle ayrılarak başka yerlere gitmişlerdir. 980 kişinin 632'si İstanbul'a gitmiştir. Bu da dikkate değer bir sayı olup muhtemelen iş ve eğitim maksatlı gitmiş olabilirler. İstanbul'a gidenlerin bazıları işlerini halledip geri dönmüşler bazıları da geldikten sonra tekrar İstanbul'a gitmişlerdir.[61] Daha önce Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre yapılan bir çalışmada İstanbul'daki saraylarda ve devlet kademelerinde çalışan Şebinkarahisarlıların varlığı tespit edilmişti. Bu durumun, İstanbul'a yoğun göçün sonucu olarak buradaki istihdam alanlarında görev yapmalarıyla ilişkili olduğunu düşünebiliriz. Bu kişiler Beylerbeyi Sarayı hizmetçisi Ali Ratip Efendi, Akif Paşa ve Mazlum Paşa gibi önemli devlet adamlarının yanında çalışan Hacı Niyazi Bey, Sultan III. Selim'in eşi Refet Kadınefendi'nin hademesi olan Hasan Efendi ve Adile Sultan Sarayı'nda kilerci olan Hüseyin Ağa gibi şahıslardı.[62]

Arşiv kayıtlarından muhtemelen nüfus sayımı yıllarında İstanbul'a gidenlerin bazı zarurî durumlarda Şebinkarahisar'da kalan aile fertlerini yanlarına almak için resmî kurumlara dilekçe verdikleri anlaşılmaktadır. Bu şahıslardan biri olan Şebinkarahisar'dan İstanbul'a göç etmiş olan Hamza'dır. Hamza, Şebinkarahisar'da Hazinedaroğlu Kadri Efendi'nin hanesinde ikamet eden 10 yaşındaki kızını bakacak kimsesinin olmadığından dolayı yanına almak istemiştir. Bu konuda İstanbul'a gelmesi için 1844 yılında izin verilmesini talep etmiştir. Talep üzerine sözü edilen kişilerin ziraat ve vergi konusunda bulundukları yerlere sıkıntı verecek bir durumun olup olmadığının araştırılması istenmiştir. Sonucun ne olduğunu bilmiyoruz fakat muhtemelen ziraat ve vergi konusunda sorun olmazsa iznin çıkacağı anlaşılmaktadır.[63]

Bir sancak merkezi olan Şebinkarahisar'dan İstanbul haricinde ekonomik, dinî ve askerî sebeplerle Osmanlı'nın değişik yerlerine gidenler olmuştur. İslam dinin şartlarından olan hac görevini ifa etmek üzere 30 kişinin Hicaz bölgesine gittiği kayıtlara yansımıştır. 69 kişi de askerlik görevini yapmak için

---

60 Fatma Acun, "Şebinkarahisar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. XXXVIII, İstanbul 2010, s. 393-395.

61 İsmail Kıvrım, *Şebinkarahisar Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Giresun İl Özel İdaresi Yayınları, İstanbul 2015, s. 51-304.

62 Ahmet Yadi, *Osmanlı Bürokrasisinde Giresunlu Devlet Adamları (1879-1909)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, SBE, Giresun 2014, s. 88-99.

63 *BOA*, Sadaret Mektubî Kalemi Deavi Evrakı (A.MKT.DV.), No: 2/97, 25 Şaban 1260 (9 Eylül 1844).

Şebinkarahisar'dan ayrılmıştır. Bunların 39'u nizamiye, 23'ü bahriye ve 7'si mansure askeriydi. Diğer gidilen yerler ise Adana, Akhisar, Amasya, Ardahan, Aydın, Bağdat, Bayburt, Bursa, Tokat, Canik, Çarşamba, Çerkez diyarı, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, İşkodra, Kayseri, Koyulhisar, Kürtün, Kütahya, Merzifon, Mihaliç, Niksar, Ordu, Samsun, Sisorta,[64] Sivas, Suşehri, Tirebolu ve Trabzon gibi yerlerdi. Bunların dışında 69 kişinin nereye gittikleri bilenememektedir.[65] Geriye kalan kesim ise Şebinkarahisar civarındaki köy ve mahallelere göç etmişlerdir.[66]

Yine aynı defterde 341 kişinin de Şebinkarahisar'a gerek civar yerlerden gerekse Osmanlı'nın değişik idari birimlerinden gelip yerleştikleri anlaşılmaktadır. Gidenler kadar gelen nüfusun tek bir yere yoğunlaşmamış olup daha çok sancağın idari sınırları içerisinde dağınık şekilde yerleştikleri görülmektedir. Sancak dışından gelenler Akhisar, Amasya, İstanbul, Bursa, Giresun, Gümüşhane, Kuruçay, Livane, Ordu, Sivas, Tirebolu, Tokat ve Trabzon gibi yerlerden göç etmiştir. 85 kişinin de nereden geldiği gerek yazılmadığından gerekse okunamadığından bilinememektedir.[67] Netice itibariyle Şebinkarahisar göç veren bir sancak konumundadır.

Tablo 7: Şebinkarahisar'ın Gelen-Giden Nüfusu[68]

Köy/Mahalle/Han	Giden Sayısı	Gelen Sayısı	Toplam Nüfus
Avutmuş Bahçeleri Mahallesi	152	25	529
Birağul Bahçeleri Mahallesi	85	11	269
Bülbül Mahallesi	165	68	588
Cami-i Müftü Mahallesi	80	28	363
Çarşı Hamamı Hademesi	4	6	14
Hacı Hasan Hanı	-	2	3
Hüsrevzade Hanı	6	5	33
Kale Mahallesi	30	4	136
Kavaklar Bahçe Mahallesi	44	14	170
Kırkgöz ve Oynargöl Mahallesi	22	8	73
Kızılca Mahallesi	110	15	430
Kızıloğlu Hanı	2	3	7
Kör Yakub Kahvesi	-	1	1
Kurşunlu Hamamı	4	7	8
Kütküt Bahçeleri Mahallesi	26	5	106
Norşin Bahçeleri Mahallesi	58	17	194

64 Sivas'a bağlı Ortakent bucağı. Akbayar, *a.g.e.,* s. 146.
65 Bu 69 kişinin 23'ü okunamadığı için [….] şeklinde gösterilmiştir. (Kıvrım, *a.g.e.,* s. 51-304.)
66 Kıvrım, *a.g.e.,* s. 51-304.
67 Gidenlerde olduğu gibi gelenlerde de 23 kişi okunamadığı için [….] şeklinde gösterilmiştir. Kıvrım, *a.g.e.,* s. 51-304.
68 Kıvrım, *a.g.e.,* s. 51-304.

Orta Mahallesi	81	19	336
Taş Mahallesi	87	34	419
Tetimme-i Bülbül Köyü	-	11	11
Tetimme-i Kızılca Mahallesi	18	41	45
Tetimme-i Müftü Mahallesi	-	10	12
Tetimme-i Orta Mahalle	-	7	8
Ziberi Köyü	6	-	28
TOPLAM	**980**	**341**	**3.783**

Sonuç

Nüfus sayımlarından önce Giresun ve çevresine çeşitli nedenlerle özellikle doğudan göçler yaşanmıştı. Yerlerini terk ederek başka kentlere veya köylere yerleşen bu insanların bulundukları bölgelere bir hareketlilik getirdiği açıktır. Özellikle Gümüşhane ve Kürtün bölgesinden gelen madenci aileler, yerleştikleri yerlerin iktisadi alanlarında söz sahibi olmuşlardır. Bu durum daha çok Gümüşhaneli Rum ailelerde görülmüştür. Ticaretteki ilerlemelerinin boyutu uluslararası ticarete kadar ulaşmıştır.

Özellikle Bulancak ve Piraziz'de yoğun olarak bulunan ve *göçebe taifesi* tabiri ile adlandırılan halkın bulundukları bölge diğer köylere nazaran gelen-giden nüfus açısından daha fazla nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Çünkü bulundukları yerlere gelen giden nüfusun fazla olduğu aşikârdır. Muhtemelen buraya gelip gitmenin sebebi ekonomik yani iş dolayısıyladır. Bu göçebe aileler daha sonra bulundukları köylerin yerlileri haline gelmişlerdir.

Giresun'un sahilde ve sahile yakın yerlerindeki nüfus hareketleri daha çok bulundukları bölgelere yakın olan köy, nahiye ve kaza ile ilişkili olmuştur. Çok azı daha uzak yerlere gitmiş ya da uzak yerlerden gelmiştir. Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk gibi iç kesim ilçelerin daha çok İstanbul'a göç vermiştir. Bu durum muhtemelen eğitim ve ekonomik nedenlerle açıklanabilir. İstanbul'a yoğun göçün sorunu olarak orada yerleşenler saray ve devlet kurumlarında çalışma fırsatını da yakalayabilmişlerdir. Yoğun göç ile bu durumun arasında doğru bir orantının olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Netice itibariyle Giresun ve ilçeleri göç veren yerler konumundadır. Sadece Görele'nin gelen-giden nüfusu birbirine çok yakındır. Günümüzde olduğu gibi Giresun, Osmanlı'nın ilk nüfus kayıtlarının yapıldığı yıllarda da göç veren bir memleket konumunda olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Kamil Kepeci Defterler (KK.d)

Nüfus Defterleri (NFS.d)

Sadaret Divan Kalemi Evrakı (A.DVN)

Sadaret Mektubî Kalemi Deavi Evrakı (A.MKT. DV)

2. Kitap, Makale ve Tezler

ACUN, Fatma, "Şebinkarahisar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. XXXVIII, İstanbul 2010, ss. 393.395.

AKBAYAR, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2001.

BALCI, Sezai, *Giresun Rumları ve Gayrimüslim Bir Belediye Başkanı: Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa*, Libra Yayınları, İstanbul 2012.

BAY, Abdullah, *Trabzon Eyaletinde Mütegallibe Hareketleri ve Ayanlık*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2007.

BOSTAN, M. Hanefi, "XV-XIX. Yüzyıllarda Giresun Kazasının İdârî Taksimatı ve Nüfusu", *Giresun Tarihi Sempozyumu Bildirileri (24-25 Mayıs 1996)*, İstanbul 1997, ss. 119-136.

BOSTAN, M. Hanefi, *Arşiv Belgelerine Göre Karadeniz'de Nüfus Hareketleri ve Nüfusun Etnik Yapısı*, Nöbetçi Yayınevi, İstanbul 2012.

EKİNCİ, İlhan, *Tanzimat Devri Ordu Kazası*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2016.

EMECEN, Feridun, "Giresun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. XIV, İstanbul 1996, ss. 78-84.

EMECEN, Feridun, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi Bulancak – Piraziz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005.

EMECEN, Feridun-YÜKSEL, Ayhan, *Giresun Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Serander Yayınları, Trabzon 2015.

EMECEN, Feridun-YÜKSEL, Ayhan, *Görele Kazası Nüfus Defteri (1251/1835),* Serander Yayınları, Trabzon 2015.

FATSA, Mehmet, *Geçmişten Günümüze Dereli*, Dereli Kaymakamlığı Yayınları, Giresun 2015.

HÜROL, Erdal, *1831 Nüfus Sayımına Göre Pazarsuyu ve Akköy Kazaları Nüfusu*, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2017.

KIVRIM, İsmail, *Şebinkarahisar Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Giresun İl Özel İdaresi Yayınları, İstanbul 2015.

KÜÇÜK, Levent, "Tanzimat Döneminde Görele", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9-11 Ekim 2008 Bildiriler I*, Önder Matbaacılık, Ankara 2009, ss. 562-570.

YADİ, Ahmet, *Osmanlı Bürokrasisinde Giresunlu Devlet Adamları (1879-1909)*, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2014.

YÜKSEL, Ayhan, *Doğu Karadeniz'de Bir Kıyı Kasabası Keşap*, Keşap Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

YÜKSEL, Ayhan, *Giresun Tarihi Yazıları*, Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2007.

YÜKSEL, Ayhan, *Keşap Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Lord Matbaacılık, İstanbul 2013.

YÜKSEL, Ayhan, *Tirebolu Kazası Nüfus Defteri (Tirebolu, Espiye, Yağlıdere, Güce Nüfus Kayıtları 1835-1847)*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2013.

YÜKSEL, Ayhan ve Sezai Balcı, *Harşıt Nahiyesi Nüfus Defteri*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2014.